

CIVIL LAW AND CIVIL PROCEDURE. FAMILY LAW

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-409-2-8>

“REGIONAL STANDARDS” FOR SOLVING PROCEDURAL ISSUES – RULES FOR THE ORGANIZATION OF EFFECTIVE CIVIL PROCEEDINGS IN CONDITIONS OF MARTIAL LAW

“РЕГІОНАЛЬНІ СТАНДАРТИ” ВИРІШЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПИТАНЬ – ПРАВИЛА ОРГАНІЗАЦІЇ ЕФЕКТИВНОГО ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Koroied S. O.

*Doctor of Juridical Sciences, Professor,
Acting President
Scientific Institute of Public Law
Kyiv, Ukraine*

Короєд С. О.

*доктор юридичних наук, професор,
виконуючий обов'язки президента
Науково-дослідний інститут
публічного права
м. Київ, Україна*

Прагнення створити ефективне цивільне судочинство в Україні залишається головною метою судово-правової реформи, адже розробити таку систему вирішення цивільно-правових спорів, яка б найбільш ефективно захищала порушені права та була б здатною оперативно і правильно вирішувати велику кількість правових спорів, досі не вдається, хоча у зв'язку із збільшенням навантаження на частину судів через припинення роботи судів на тимчасово окупованій території України і території ведення воєнних дій, процесуальний аспект забезпечення ефективного цивільного судочинства в умовах воєнного стану набуває неабиякої актуальності.

Раніше ми вже доводили, що проблема ефективності правосуддя в цивільних справах підлягає вирішенню передусім за рахунок вдосконалення цивільного процесуального регулювання, адже ефективність цивільного судочинства залежить, передусім, від якості процесуального регламенту всіх стадій цивільного процесу та пов'язана із диференціацією та оптимізацією процесу, спрощенням і прискоренням судових процедур, наділенням суддів такими процесуальними

повноваженнями в процесі, які б дозволяли їм ефективно виконувати правосудні функції [1].

Також ми дотримуємось думки, що ефективність цивільного судочинства залежить не лише від вдосконалення процесуального регламенту, а й від “правильного” тлумачення розуміння змісту цивільних процесуальних інститутів. І як раз в цьому аспекті суддя Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду Д. Д. Луспенік слушно наголошує, що під час здійснення правосуддя суди повинні вміти “приспосовувати” чинні процесуальні норми для дієвого здійснення правосуддя в умовах воєнного стану [2]. Тобто фактично мова йде про певні єдині процесуальні “стандарты” в тлумаченні і застосуванні процесуальних приписів. Саме про такі “стандарты” йдеться в документі із назвою “Правила організації ефективного цивільного судочинства у Київському апеляційному суді” 2023 року (далі – Правила) [3]. Дія вказаних Правил, як зазначено в преамбулі, направлена на досягнення найбільшої ефективності судочинства в частині його оперативності. А поширюватись вказані Правила мають на суди міста Києва і Київської області. Схожі “правила” починаючи з 2020 року, в яких “запроваджуються” єдині стандарти вирішення процесуальних питань, “діють” й в судах Одеської області, які були розроблені суддями пілотних судів Одеської області, адвокатами Ради адвокатів Одеської області та прокурорами Прокуратури Одеської області [4].

З одного боку варто зауважити, що вказані Правила не входять в систему законодавства про цивільне судочинство (ст. 3 ЦПК України); законодавство України не уповноважує суди та інших суб’єктів приймати і запроваджувати в судах окремих регіонів подібні Правила; їхня юридична сила та порядок “імплементации” в роботу Київського апеляційного суду та судів Києва і Київської області залишається під питанням. Тобто за своєю природою вказані Правила є свого роду процесуальними стандартами – рекомендаціями.

З іншого боку все ж варто визнати, що в умовах воєнного стану в Україні та припиненням у зв’язку з цим функціонування судів на тимчасово окупованій території і території ведення бойових дій, навантаження на інші суди (в інших регіонах), зокрема з розгляду цивільних справ, істотно збільшилось. Водночас на стан розгляду справ впливає й кількість оголошених протягом робочого дня повітряних тривог, що в більшості випадків залежить від регіону, в якому знаходиться конкретний суд. А відтак, обов’язково має враховуватись “регіональний” чинник. Тому очевидно існує об’єктивна потреба у визначенні певних правил поведінки (стандартів) з метою

запровадження нових механізмів забезпечення ефективного цивільного судочинства в судах окремих регіонів України. Це стосується в тому числі й правил поведінки як суду, так й учасників справи у випадку виникнення надзвичайних ситуацій (оголошення повітряної тривоги, замінування будівлі суду тощо) в той момент, коли справу призначено до судового розгляду.

Таким чином варто погодитись, що для суддів і учасників справи повинні існувати єдині загальні правила (стандарти), які б “допомагали” реалізації процесуальних прав та обов’язків учасників цивільного процесу у частині, в якій вони прямо не врегульовані законом, а також “деталізували” питання, які вже урегульовані Цивільним процесуальним кодексом України.

Як було зазначено вище, дія вказаних Правил направлена на досягнення найбільшої ефективності судочинства в частині його оперативності. Така мета повністю узгоджується із Рекомендаціями № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя, які приписують урядам вжити всіх можливих заходів для максимального скорочення строків винесення рішень судами. З цією метою слід скасувати застарілі процедури, які не мають практичної користі, забезпечити судам достатній персонал та можливості ефективної роботи і ухвалити порядок, який дозволить контролювати перебіг провадження з самого його початку (п. 8) [5], а також Рекомендаціями № R (84) 5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо принципів цивільного судочинства, спрямованих на вдосконалення функціонування правосуддя, які приписують: застосування до будь-якої сторони санкцій, якщо вона, отримавши відповідне повідомлення від суду, не вдається до процесуальних дій у строки, встановлені законом або судом (принцип 1); наділення судів повноваженнями або невідкладно винести рішення по суті справи, або застосувати санкції, такі як накладення штрафу, коли в ході судового провадження сторона поводить себе недобросовісно і явно зловживає процедурою з очевидною метою затягти провадження (принцип 2); виконання судом активної ролі у забезпеченні швидкого здійснення провадження із додержанням прав сторін, включаючи право на рівне ставлення (принцип 3) [6].

Виходячи із наведених Рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи, а також враховуючи дію в Україні воєнного стану, варто визнати доцільним існування певних “регіональних стандартів” вирішення судами процесуальних питань при розгляді цивільних справ, які б в умовах воєнного стану, враховуючи “регіональний

чинник”, з одного боку, забезпечували б оперативність процесу, досягаючи таким чином більшої ефективності цивільного судочинства, а з іншого боку, забезпечували б правову визначеність в реалізації процесуальних прав та обов’язків учасників цивільного процесу та прогнозованість процесуальних дій суду.

Література:

1. Короєд С. О. Процесуальне забезпечення ефективності цивільного судочинства: монографія. К. : “МП Леся”, 2013. 509 с.
2. Судді Верховного Суду обговорили з науковцями актуальні питання судочинства на VII Харківському міжнародному юридичному форумі. 05 жовтня 2023, 12:00. *Офіційний вебсайт Верховного Суду*. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1487937/>
3. Правила організації ефективного цивільного судочинства у Київському апеляційному суді. Офіційний вебсайт Національної асоціації адвокатів України. URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/%D0%A0%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%20%D0%9A%D0%90%D0%A1.pdf>
4. Правила організації ефективного цивільного судочинства. Офіційний вебсайт одеського апеляційного суду. 10 серпня 2021, 10:28. URL: <https://oda.court.gov.ua/sud4813/inshe/3/1163581/>
5. Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя від 14 травня 1981 року. URL: <https://court.gov.ua/userfiles/08.pdf>
6. Рекомендація № R (84) 5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо принципів цивільного судочинства, спрямованих на вдосконалення функціонування правосуддя від 28 лютого 1984 року. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_84_5_1984_02_28.pdf